

- 5 Baumstark A. Festbrevier und Kirchen der syrischen Jakobiten. - Paterborn, 1910. - S.84.
6. Welles E. Das serbische Octoechos und die Kirchentona // Musica Sacra. - Regensburg, 1917. - С.17-19.
- 7 Герцман Э. Византийское музыкознание. - Ленинград, 1988. - С 181
- 8 Мирослав Антонович опирається на висновки Отто Гомбоші, який, аналізуючи вчення пападики, вказує на подвійне значення іхосу, як сукупності мелодичних формул і, водночас, як окремих звуків – ступенів тетрахордової системи, як певних висотних послідовностей Антонович М. Українські ірмоси з погляду візантійської теорії музики // *Musica sacra* Статті, рецензії. - Львів, 1997. - С.41-42.
- 9 Алексеева Г. Проблемы адаптации византийского пения на Руси. - Владивосток, 1996 - С.298.
10. Аревштаян А. Вірменські середньовічні *Тлумачення на гласи* та їх паралелі у Близькосхідних музично-естетичних трактатах // Православна монодія: її богословська, літургична та естетична сутність // Науковий вісник НМАУ ім. П.Чайковського, вип.15 - Київ, 2001 - С.33-39
- 11 Акопян Л. Осмогласся як ідея (на прикладі середньовічної вірменської монодії) // Православна монодія: її богословська, літургична та естетична сутність // Науковий вісник НМАУ ім. П.Чайковського, вип.15 - Київ, 2001. - С.33-39.
- 12 На даний момент до БД повністю внесено ініціати 15 рукописів, проте матеріал постійно поповнюється.
13. Багаточисленні молитви, гімни і піснеспіви у мистецькій формі розвивали й ілюстрували основні догматичні канони (див.: Бичков В. Візантійська естетика. - Москва, 1987 - С.47-48)
- 14 Виділяємо найуживаніший глас, а в дужках вкажемо інші гласи, які використовуються за порядком спадання кількості піснеспівів

Nataliya Syrotynska

THE DIRECTIONS IN SYSTEMATIZATION OF EIGHT GLASES CYCLES OF ECCLESIASTICAL YEAR

Ukraine has played a very important part in the development of the liturgical music of the Byzantine rite. It is necessary now to discuss the systematization of the material – the chants from the Heirmologia. The Project Ukrainian and Belarusian Sacred Monody Repertoire has been composed as a universal informative system in the form of the computer database. It is for the first time that the incipits of melodic texts translated into lineanote notation in the 16th c., are presented and are used in science research.

Наталія Мариняко

МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ МИСТЕЦЬКОГО ЖИТТЯ ЖИТОМИРА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Серед актуальних проблем сучасного українського краєзнавства виокремлюється зростання інтересу до художньо-культурної спадщини регіонів країни як породжуючого середовища видатних явищ загальнонаціонального масштабу.

Відтворення реальної картини розвитку вітчизняної культури неможливо досягти без врахування її локальних особливостей.

У зв'язку з цим видається своєчасним звернення до наукового осмислення мистецького життя Житомира початку ХХ ст. як одного з визначальних періодів у розвитку національної культури.

Дослідженням культурно-мистецького життя Житомира займаються: К.Шамаєва, М.Костриця, Р.Кондратюк, М.Лавринович.

Мета даної розвідки – заповнити прогалини у вивченні історії художньо-мистецького життя Житомирщини початку ХХ століття на підставі архівних матеріалів, здебільшого газет того періоду (стаття зберігає стиль і мову оригіналу архівних матеріалів).

Житомир багатий на визначні історичні та культурні традиції. На початку ХІХ ст. він – центр Волинської губернії. З Волинським краєм пов'язані творчі долі Лесі Українки, Володимира Короленка, Юзефа-Ігнація Крашевського, англійського письменника (поляка за походженням) Джозефа Конрада, Юліуша Зарембського. Звідси починали свій шлях видатні письменники та музиканти: М.Рильський, І.Кочерга, В.Косенко, З.Гайдай.

На початку ХХ ст. Житомир мав усі ознаки сучасного міста: трамвай, кінематограф, театри, готелі, залізницю. Насичене музично-театральне життя привносило свій вклад у духовну атмосферу міста і немов магнітом притягувало чисельних гастролерів та гостей.

Поряд із театральним і концертним життям Житомира початку ХХ ст. спостерігалось інтенсивне художнє життя, що в комплексі створювало незвичайну атмосферу для гармонійного розвитку громадян міста. Неабиякий вплив на загальну атмосферу мала чудова природа міста – мальовничі береги річки Тетерів, скали, що її оточували (тепер вони майже всі знищені з технічних потреб), зелень, в якій потопали вулиці міста. Все це впливало на розвиток художнього смаку, відчуття міри, такту (недарма у ті часи був поширений вислів “у всьому має бути” золота середина”). Виховання починалося в родині, продовжувалося в гімназії (на що зверталася неабияка увага) і підтримувалося всім подальшим життям. Якщо ж пригадати, що все починається з дитинства, то розумієш, чому таку увагу приділяли естетиці (старалися оточити людину прекрасним) та етиці (прививали гарні манери, поведінку). Як правило люди, яких виховували в такий спосіб (не виключаючи накопичення знань протягом всього життя), і ставали інтелігентами.

З повідомлень преси ми можемо зробити висновок, як ретельно готувалися до проведення вокально-музично-танцювального вечора у Першій Житомирській гімназії учні VII-VIII класів разом з викладачами:

“Ученический концерт. 21 октября в 1-й Житомирской гимназии состоялся с разрешения начальства вокально-музыкально-танцевальный вечер. Устроителями вечера и участниками в исполнении большей части программы были ученики VII-VIII классов. Это, разумеется, усиливало интерес к

вечеру у той часті общества, которая следит за успехами молодежи в области искусства. Ко дню концерта внутренний вид гимназии стал неузнаваем. Классы, прилежащие к нижнему коридору, превратились в изящные гостиные, докторский кабинет чья-то искусная рука превратила в зимний садик, с помощью зеленых электрических лампочек, лунным светом, в актовом зале выросла эстрада из подставок к кафедрам, а естественный кабинет стал артистической комнатой. В составленной программе вечера ученики пользовались поддержкой со стороны преподавателей г.г. Дзбановского, Валека, Доля и Солухи”[1].

На цьому прикладі ми бачимо зацікавленість прогресивної громадськості в успіхах молоді на ниві мистецтва. Про дбайливе ставлення до художнього розвитку учнів свідчить і наступний уривок з газети:

“Зал” Общества взаимного кредита”. В понедельник, 13 ноября 1906 г., родительским комитетом будет устроен”Вечер световых картин”в пользу недостаточных учеников Первой гимназии. Содержание картин из русской и польской истории, картины из жизни природы, репродукции с картин известных художников Бенкли и Матейко, картины, иллюстрации к литературным произведениям. После представления танцы при оркестре военной музыки”[2].

Потреба в художній освіті зростала, і в Житомирі почали з’являтися приватні художні студії.

Активну участь у мистецькому житті Житомира початку XX століття брало і”Артистичне товариство”, яке займалося не тільки проведеннями концертів, а і влаштуванням художніх виставок, які проводилися в приміщенні Публічної бібліотеки.

Виставки відбувалися не так часто, як концерти, але користувалися дуже великим успіхом. Так, із газети ми дізнаємося, що:”Художественная выставка, устраиваемая Житомирским Артистическим обществом и открываемая 15 апреля в здании Публичной библиотеки, обещает быть очень интересной. В распоряжении общества имеется много редких и интересных экземпляров. Из картин будут между прочим выставлены: подлинники Айвазовского, Крижицкого, Клевера, Говарда и др. Затем весьма интересная, по своему сюжету, принадлежащая баронессе Б. и составленная по весьма редким источникам, коллекция 140 акварельных рисунков исторических костюмов. Из других художественных и ценных предметов в особенности интересна коллекция фарфора, японских вещей и предметов кустарного производства”[3].

Організатори виставки дуже добре підготувалися до її проведення. Справа не тільки в солідному підборі картин (на виставці були представлені роботи як старих, так і менш відомих майстрів, як оригінальні полотна, так і копії), а й у підготовці зали і навіть сходів, спеціально прибраних до виставки, картини освітлені в найкращий спосіб. Не дивно, що виставку кожного дня відвідувало так багато людей, і навіть всі бажаючі не встигли її оглянути. В пресі дуже

детально розповідалося про картини, які були виставлені і які являли собою зібрання з приватних колекцій:

“На выставках артистического общества. Зал прекрасно использован в смысле распределения и освещения картин. В боковых комнатах выставлены кустарные предметы, вышивки церковные облачения, вышивки разных национальностей и великолепная коллекция (140 рисунков) исторических картин (собственность барона Бутберга). В зале картины и разные старинные вещи. Начнём с картин. Правда, на выставке немалое количество старых известных и малоизвестных мастеров, но в числе их много подлинников, каждый достоин самого глубокого внимания. Особое внимание в отделе старинных картин обращает на себя картина Марко Бенчиано 17 века (“Борьба долга со страстью”), (собственность г. Ружицкого). Затем очень интересна картина старинного голландского мастера, к сожалению, не обозначенного, конца 16 века, изображающая “Кормление зверей” (собственность г-на Ходаковского). По многим причинам следует считать, что эта картина представляет собой подлинник всемирно известного художника. Картина №17 (“Кораблекрушение”) хотя и показана как подлинник, но в действительности есть великолепная копия. Очень хорошая копия картины Веласкеса “Пьяницы”. Хороша также голландской школы картина №120 “Фермер с газетой” (собственность г. Ходаковского). Особое внимание обращают на себя картины №№ 10 и 15 (“Портрет” и “Яр Богослов”). Несомненно, картины эти принадлежат кисти выдающихся художников, но к сожалению ни имена авторов, ни история этих старинных картин не обозначены. Из картин (коллекция г. Торчинского) великолепны №3 (“Св. Екатерина Сиенская”) и №2 (“Прялка”). В том же выдается очень интересная копия знаменитого Рембранта (№6). К отделу старинных художественных картин следует отнести ещё и интересные, вышитые шерстью работы №№ 91,92,93, 94 польской работы” [4].

В газеті ми знаходимо відгук на продовження виставки, яка представляла картини видатних російських, польських та іноземних майстрів, представників нових шкіл:

“На выставках артистического общества. В числе картин новых и новейших школ имеется много подлинных выдающихся русских, польских и иностранных мастеров. Айвазовский представлен картинами “Буря” (№95), “Пожар на море” (№96), “Вид Ялты” (№102), (собственность г. Доманевского). Хотя картины эти не принадлежат к самым лучшим работам гениального художника, но все же в каждом штрихе заметен великий мастер, и публика с особенным интересом любит ими. Превосходны и сочны эскизы Владимира Маковского “В ресторане” (№75), Константина Маяковского “Голова старика” (№102), (собственность г-жи Мельниковой) Картины – Репина (№97), Крамского “Шлем” (№28) (собственность г. Ходаковского) – инте-

ресны, несмотря на то, что обе относятся к самым ранним произведениям этих художников. Прелестна картина Вольского “Лесное болото”, (собственность г.Брукса), здесь все дышит правдой, художественностью и реальностью. Сколько воспоминаний погибшей мечты, меланхолии вызывает в душе человека эта картина. Из портретов выдается своей художественной работой портрет графа О.Рурка, работы Ярового. Хорош также портрет двух мальчиков (№104). Гораздо слабее и неинтереснее работы проф. Платонова (№70), зато сго же “Головка крестьянской девочки” очень хороша и жизненно сваяна. Известный местный польский художник Вржещ представлен несколькими картинами, из которых прекрасны и очень хорошо написаны обе хатки (№№ 66 и 103), “Сирень”, но зато “Пруд” (№115) слабее. Интересна картина Конкова “Гадальщица” (№107). Картины Nature Morte представлены двумя прекрасными полотнами “Рыбы” (№125) и “Кубок” (№124) Ю.Клевер (сын). В особенности хороша – первая. Очень реально написаны “Фрукты” (виноград) местной художницей Новицкой, но в картине мало воздуха. Другая картина той же художницы “Кувшин” слабее первой. Всеобщее внимание обращает на себя картина Богданова “Мальчик с удочкой” – эта картина полна настроения и прекрасна. Две картины Журова (№№63 и 69) весьма посредственны. Прекрасно написан “Мальчик” профессора Иванова (№54) [5].

Такий детальний аналіз виставки, точніше, робіт, котрі там були представлені, ще раз підкреслює зацікавленість громадськості образотворчим мистецтвом. А те, що у виставці брали участь декілька місцевих художників, таких як Вржещ, Новицька, які витримали конкуренцію своїх іменитих сусідів (мається на увазі відомих майстрів), зайвий раз говорить про те, що рівень художнього виховання в Житомирі початку XX століття був на достатньо високому рівні.

Таким чином, художньо-мистецьке життя Житомира початку XX ст. стало одним із визначних чинників для утворення культурного середовища міста, на тлі якого зросли такі унікальні особистості, як Б.Лятошинський, М.Скорульський, В.Косенко.

1. Волинская жизнь – Житомир, 1906. – №9.
2. Волинская жизнь – Житомир, 1906 – №25
3. Волинь. – Житомир, 1912. – №97.
4. Волинь -- Житомир, 1912 – №108
5. Волинь. – Житомир, 1912. – №145

Natalia Marynyako

UNKNOWN PAGES OF ZHYTOMYR'S CULTURAL AND ART LIFE AT THE BEGINNING OF XX TH CENTUORY

The aim of this article is to fill in the emptiness in learning of Zhytomyr' cultural and art life at the beginning of XX th century with the help of the archives materials mostly newspapers of that period.